



## VOORAF

Dick de Jong

Mensen heb je in soorten en maten. Je kunt ze indelen naar onderwerp of naar thema. Er zijn zuinige mensen en er zijn royaal ingestelde mensen. Er zijn preciselingen en mensen die het niet zo nauw nemen. Eerlijke mensen en oneerlijke. Lieve en boosaardige. Betrouwbare en



minder betrouwbare. Zo kan ik nog wel even doorgaan. Nog eentje dan: verzamelaars en weggooiers.

Bij dat laatste denk ik dan aan het woord opruimen. Dat heeft voor de gemiddelde verzamelaar een heel andere betekenis dan iemand die gemakkelijk iets weg gooit. Als een verzamelaar opruimt, dan brengt hij orde in zijn verzameling.

Ook in het boerenland wordt opgeruimd. Elk jaar valt het mij weer op dat er minder knotwilgen zijn. Door die 'weg te doen' ruim je een heleboel onderhoud op. Maar tegelijkertijd ook landschapsvreugde en opslag voor CO<sup>2</sup>.

Opruimen kan ook betekenen dat iets een andere functie krijgt.

Zoals hier op dit - sombere - schilderijtje (Bram de Jong) te zien is. Een niet meer gebruikt petroleumstelletje heeft een tweede leven gekregen. Wat zou er aan ten grondslag liggen om een dergelijk ooit in elk huis aanwezig stelletje op die manier in stand te houden. En dan op een manier die enerzijds nostalgische gevoelens losmaakt en anderszijds iets heeft van kneuterigheid. Feitelijk is het voor het kookapparaat een flinke degradatie.

## DEUREN DOOR DE EEUWEN HEEN

Een deur is een onlosmakelijk onderdeel van elke woning. Zelfs als er geen deur in een opening zit en je gaat erdoor naar binnen, kun je nog zeggen dat je 'deur de deur' bent gegaan. Dat het woord deur iets heeft met doorgang mag duidelijk zijn.

Deuren komen voor in allerlei verschillende soorten en maten, maar hebben in de laatste paar eeuwen verschillende ontwikkelingen doorgemaakt. Hierdoor is het mogelijk om aan de hand van verschillende criteria (zoals bijvoorbeeld het materiaal, het aantal panelen en de vorm van het profiel) een deur te dateren. Binnen de ontwikkeling van de deur in de laatste eeuw heeft de innovatie van met name Bruynzeel een grote rol gespeeld.



Geef een deur een tweede (of derde, vierde enzovoort) leven.

### DEUREN IN DE 17<sup>E</sup> EEUW

In de 17e eeuw waren deuren in Nederland loodzwaar omdat zij van massief eikenhout gemaakt waren. Ze bestonden vaak uit veel panelen; meestal zes of acht, maar soms zelfs nog meer. Deze deuren waren een rechtstreekse opvolger van spiegelklampdeuren die in de late middeleeuwen en de Renaissance werden gebruikt. Opgeklampte deuren zijn de typische boerse deuren die opgebouwd zijn uit houten planken aan de ene zijde, en stijlen aan de andere zijde. Bij spiegelklampdeuren is de binnenzijde ook voorzien van extra staande delen tussen de klampen links en rechts langs de deur. Deze deuren werden vaak gebruikt bij bedstedes of als staldeur.



### 18<sup>E</sup> EEUWSE DEUREN

In de 18<sup>e</sup> eeuw werden er juist zo min mogelijk panelen gebruikt: één- en twee paneeldeuren kwamen aan het begin van de 18<sup>e</sup> eeuw voornamelijk voor in luxe omgevingen zoals kastelen en patriciërshuizen. Later in de eeuw werden deze deuren ook gebruikt in gewone huizen. Voor de profielen van de panelen werd gebruik gemaakt



van een lang kwartrond of ovaal kwartrond profiel. Eikenhout werd minder populair en vervangen met lichtere houtsoorten zoals grenen of vurenhout. Dit vurenhout werd geïmporteerd uit het Oostzeegebied en uit Midden-Europa.

### DEUREN IN DE 19<sup>E</sup> EEUW

In de 19<sup>e</sup> eeuw werd bijna geen eikenhout meer gebruikt voor het vervaardigen van deuren; vrijwel alle deuren waren gemaakt van vuren- of grenenhout en hadden drie panelen. Er werd veelvuldig gebruik gemaakt van allerlei verschillende profielen om de panelen. De panelen zelf ondergingen aan het eind van de 19<sup>e</sup> eeuw ook een verandering: er werd niet langer gebruik gemaakt van panelen met bossing. In plaats daarvan werden platte panelen ingezet. Om meer licht binnen te laten werd er ook gebruik gemaakt van een raam met roedeverdeling in de bovenkant van de deur. Deze deuren stonden bekend als de bovenlichtdeur.

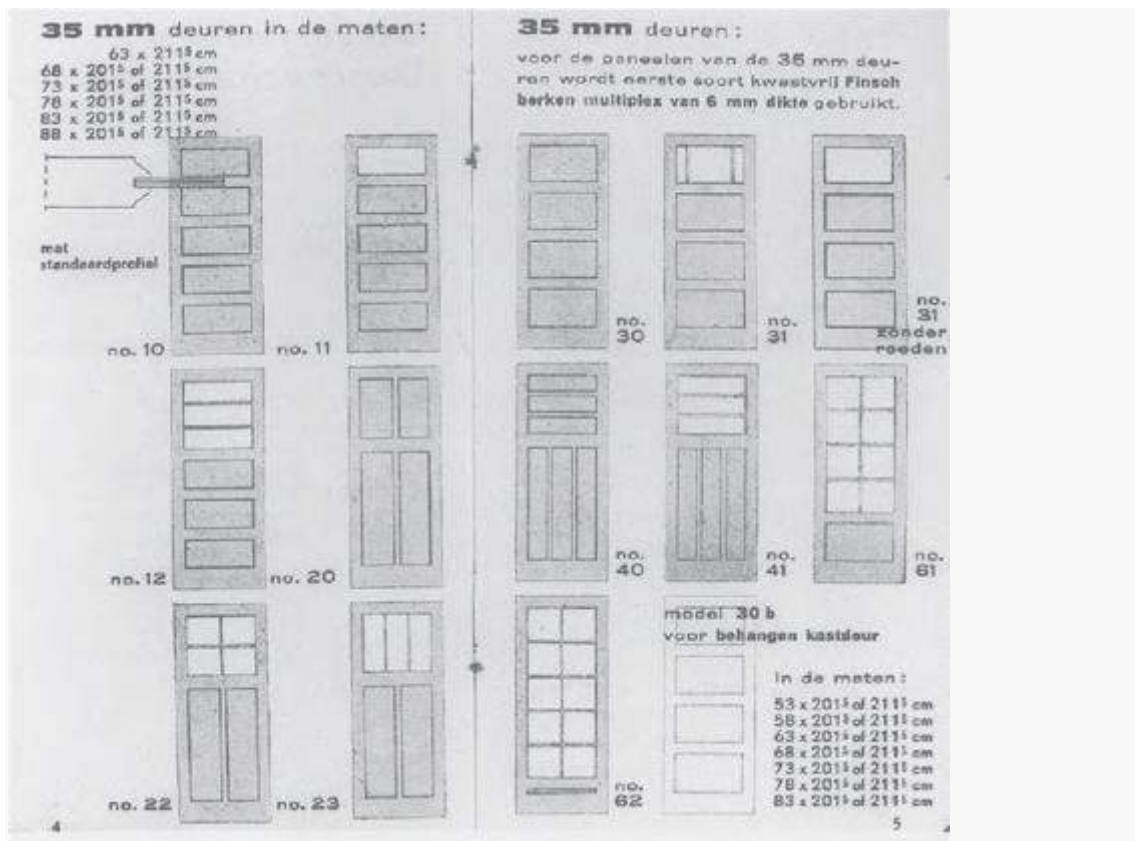


Ooit was er een tijd dat elke deur op maat door de plaatselijke timmerman of aannemer zelf werd gemaakt. Echter ook in de fabricage van deuren werd de machinale houtbouw onontbeerlijk en kwamen er deurenfabrieken. Een van de grotere was Bruynzeel, die speciale deuren maakte, genaamd Bruynzeeldeuren.

### DEUREN IN DE 20<sup>E</sup> EEUW

De enorme bouw golf aan het begin van de 20<sup>e</sup> eeuw leidde tot de woningwet van 1901 waardoor kwaliteit in de bouw werd gereguleerd. Mechanisering en industrialisering vonden in rap tempo en op grote schaal plaats, wat leidde tot snellere innovatie. De Amerikaanse uitvinding van triplex heeft grote invloed gehad op de vervaardiging van deuren in de 20<sup>e</sup> eeuw, omdat het ervoor zorgde dat ook andere houtsoorten gebruikt konden worden. Ook werd de houtsector positief beïnvloed door de uitvinding van de droogkamer. In zo'n kamer werd door middel van ventilatoren hete lucht (verhit door stoom of elektriciteit) over houtstapels geblazen waardoor deze sneller droogden en de duurzaamheid van het hout vergroot werd. Deze uitvinding werd gedaan door de jonge Cornelis Bruynzeel. Hij liet als eerste in Nederland zo'n droogkamer bouwen in zijn stoomtimmerfabriek 'De Arend'.

Hiermee zijn we aangekomen bij een onderscheid tussen buitendeuren en binnendeuren. Buitendeuren bleven in massieve uitvoering bestaan, maar op binnendeuren werden tal van bezuinigingen toegepast, die door de leveranciers positief verduurzaming werden genoemd.



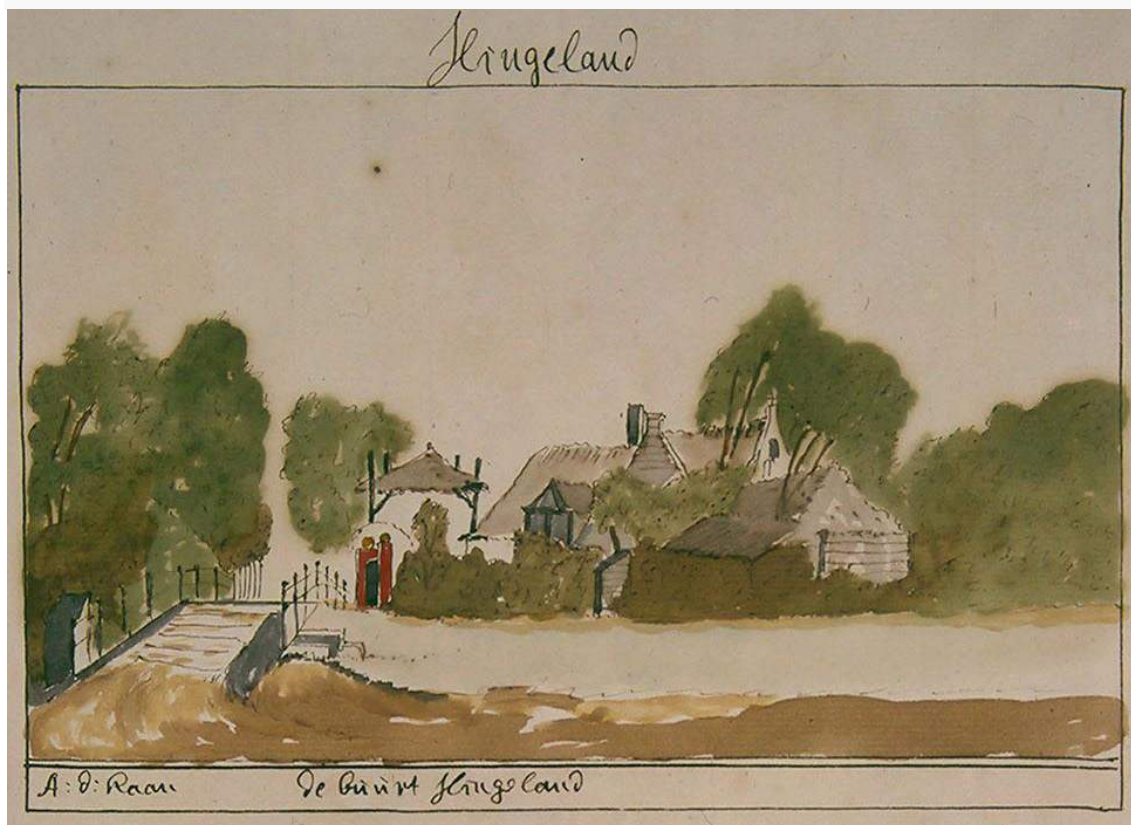
### DEURENFABRIEK BRUYNZEEL

De bouw golf van de vroege 20<sup>e</sup> eeuw werd onderbroken door de eerste wereldoorlog. Daarna was er weer een enorme stijging in de vraag naar bouwmaterialen voor de wederopbouw. Bruynzeel was het eerste bedrijf dat fabrieksmatig deuren ging vervaardigen. Vanaf 1921 werd in de eerste gespecialiseerde deurenfabriek in Nederland, de 'N.V. Hollandsche Deurenfabriek C. Bruynzeel en Zonen' de typische bruynzeeldeur gemaakt: een deur met bovenlicht maar zonder roedeverdeling, afgewerkt met een typisch Bruynzeel schuin profiel om de panelen. Zoals wel vaker gebeurt in de mode, kwam een oude stijl weer in opkomst: het gebruik van veel panelen zoals dat in de 17<sup>e</sup> eeuw gedaan werd, was helemaal retro! Het schuine profiel om de panelen is jarenlang gebruikt en zeer kenmerkend voor Bruynzeeldeuren. Voor de afwerking tussen de stijlen en dorpels werd gebruik gemaakt van de eerdergenoemde Amerikaanse uitvinding: triplex. Omdat de deuren fabrieksmatig werden geproduceerd, waren deuren (voor het eerst) verkrijgbaar in verschillende standaardmaten en vormen. Deze standaardmaten gelden nu nog steeds voor niet alleen de deuren van Bruynzeel, maar voor alle deuren. Zo is de invloed van de innovatie van Bruynzeel zelfs nu, bijna 100 jaar later, nog altijd relevant. Bronnen:



Deuren zijn er in allerlei soorten en maten. En dan heb je nog een grote diversiteit aan deurbeslag, ook in soorten en maten.

## DE ATLAS SCHOEMAKER



Prent van het buurtschap Slingeland, afkomstig uit de bekende Atlas Schoemaker. Deze prent is in de eerste helft van de 18<sup>e</sup> eeuw getekend door Abraham de Haen.

Soms en soms minder soms, dus regelmatig, duikt er een prentje op waarop vermeld staat: 'Atlas Schoemaker'. Velen zullen dan direct doen alsof ze dat herkennen, maar wat is of was die Atlas nu precies?

De collectie Atlas Schoemaker toont ruim 2.600 topografische tekeningen, beschrijvingen en prenten van Nederlandse steden, dorpen en gehuchten in de vroege 18<sup>e</sup> eeuw.

Andries Schoemaker (1660-1735) is een textielkoopman uit Amsterdam. Zijn grote passie is het verzamelen van historische en topografische informatie over steden en dorpen, kerken en kastelen in Nederland. In de jaren twintig van de 18<sup>e</sup> eeuw bezoekt hij bijna alle steden, dorpen en gehuchten in Nederland, vaak samen met zijn zoon Gerrit (1692-1736). Tijdens deze reizen maakt hij beschrijvingen van de plaatsen die hij aandoet en geeft daarvan historische en culturele bijzonderheden weer.

Vaak illustreert Schoemaker zijn beschrijvingen met tekeningen, veelal ook in kleur. Hij tekent zelf, maar laat ook tekeningen maken door eigentijdse kunstenaars als Cornelis Pronk (1691-1759) en diens leerling Abraham de Haen (1707-1748). Soms maakt hij gebruik van gedrukte prenten, die de topografische situatie in voorafgaande periodes weergeven. Deze prenten tekent hij na of hij plakt ze in zijn boeken. Af en toe schetst hij ook plattegronden of neemt hij bestaande kaarten in zijn werk op.

## WAT ER NOG MEER GEBEURT...

Het bestuur van de Stichting Boerderij & Erf Alblasserwaard-Krimpenerwaard-Vijfheerenlanden komt regelmatig bij elkaar om actuele zaken te bespreken. Daarbij en ook op de achtergrond gebeurt er eigenlijk best veel:

- De voorzitter woont de bijeenkomsten bij van het Gebiedsplatform Alblasserwaard-Vijfheerenlanden.
- Er wordt soms incidenteel overleg gevoerd met de Gemeente Molenlanden en ook wel met de andere gemeenten in het werkgebied.

- Vragen van boerderijeigenaren en -bewoners, worden door 'Advies en Voorlichting' besproken en afgehandeld.
- Er worden voorbereidingen getroffen voor weer een nieuwe cursus.
- Een project wordt gestart inzake de eventuele nieuw te bouwen woningen op boerenerven.
- Er wordt meegepraat in diverse werkgroepen en commissies.
- Dick de Jong is actief in de cursus Waard om te Weten (Historisch Collectief Molenlanden).

En er gebeurt meer, zoals informatief overleg met de provincie Zuid-Holland, het bijwonen van vergaderingen van Agrarisch Erfgoed Nederland, bijeenkomsten vanuit andere landelijke erfgoedinstellingen enzovoort.



Opnieuw was er begin dit jaar een certificaat voor alle deelnemers aan de cursus Waard om te weten. De laatste cursusdag, eigenlijk examendag, gaf uitzicht op het prachtige Alblasserwaardse polderlandschap.

## DE KOEIEN IN HET VONDELPARK

Gespeend van alle verten der landouwen  
ligt op dit stukje Amsterdamse grond  
het landrig Holland vredig te herkauwen,  
een huisgezin van zedig zwart-rood bont.

Zo, aangestaard door dremlende mevrouwen  
en amazones in de morgenstond  
en met muziek, 't Wilhelmus van Nassouwe,  
ligt daar hun leven zalig afgerond.

Beschermd door prikkeldraad en door politie,  
is er geen wereld die hun ziel bezeert.

Het gras houdt ze in grazige conditie,  
zij leven vadsig, vrij en onverveerd,

maar zij aan zij slapen zij coalitie,  
hoewel noch zwart noch rood dit heeft begeerd.

GERARD DEN BRABANDER



**UITGEVER:**

**BOERDERIJ & ERF**

alblasserwaard - krimpenerwaard - vijfheerenlanden

secretariaat: Sluis 57

2964 AT Groot-Ammerz

06-53759618

secretariaat@boerderijnerf.nl

www.boerderijnerf.nl

**UITGAVEN VAN B&E AKV**



Boer en Boerderij

€ 35,00

Hoeve, hofstee,  
herbestemming € 14,95

Het behouden waard  
€ 14,95

De Stee van Saan van Pieterse  
€ 14,95

Te verkrijgen via het secretariaat

**REDACTIE & SAMENSTELLING:**

**LA CARRIOLA**



tekst & advies

Dick de Jong | Buitendams 51

3371 BA Hardinxveld-Giessendam

06-22845889 | djtekst@planet.nl



Quote: Vroeger gaven de koeien melk in liters;  
blijkens de televisiereclame thans in pakken...